

Κριτήριο Αξιολόγησης

Θεματική: Γλώσσα

* Το κριτήριο είναι διαρθρωμένο σε εξεταστική μορφή πανελλαδικών εξετάσεων

Κείμενο 1

Το παρακάτω κείμενο είναι απόσπασμα από το βιβλίο του Γιώργου Μπαμπινιώτη «Διαλογισμοί για τη γλώσσα και τη γλώσσα μας», σελ. 78 κ. εξ. εκδόσεις Καστανιώτη, 2010, Αθήνα.

[Αγώνας για τη διατήρηση της ποιότητας της γλώσσας μας]

Συχνά γίνεται λόγος για αγλωσσία, για καταστροφή της γλώσσας, για χρήση εκατό λέξεων από τους νέους, για κακοποίηση της γλώσσας, για προϊούσα εξαφάνιση της Ελληνικής κ.λπ. κ.λπ. Στον βαθμό που όλα αυτά δηλώνουν ενδιαφέρον και ανησυχία για τη γλώσσα και δεν αποτελούν απλή κινδυνολογία είναι κατανοητά και ίσως χρήσιμα. Ωστόσο, αυτό που πάντοτε εξυπηρετεί και οδηγεί σε λύσεις είναι η ψύχραιμη αντιμετώπιση και προ πάντων η αλήθεια.

Ποια, λοιπόν, είναι η αλήθεια για τη σημερινή κατάσταση της γλώσσας μας; Η αλήθεια είναι ότι υπάρχει πρόβλημα ποιότητας γλώσσας: η ποιότητα της γλώσσας που χρησιμοποιούμε στην προφορική και γραπτή επικοινωνία μας δεν είναι η επιθυμητή. Αλλά τι σημαίνει ποιότητα γλώσσας; Πώς εξασφαλίζεται; Υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης;

Απαντούμε: Ποιότητα γλωσσική είναι η αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει μια ιδιαίτερα καλλιεργημένη γλώσσα, όπως η Ελληνική σε όλα τα επίπεδά της: στο λεξιλογικό, στο γραμματικοσυντακτικό (δομολειτουργικό) και στο φωνητικό-φωνολογικό. Το πώς προφέρουμε τη γλώσσα, τι λεξιλόγιο χρησιμοποιούμε από πλευράς σημασιολογικής ευκρίνειας, ευστοχίας, ποικιλίας και υφολογικών αποχρώσεων, το πώς αξιοποιούμε τις γραμματικές δομές και τις συντακτικές λειτουργίες, ποικίλες και λεπτές, που προσφέρει η γλώσσα μας, το σύνολο αυτών των χρήσεων, και κυρίως των επιλογών που κάνουμε, συνιστούν την ποιότητα της γλώσσας.

Αν τώρα διερωτηθούμε πόσο αξιοποιούμε αυτές τις δυνατότητες, είναι βέβαιο ότι θα συμφωνήσουμε ότι τις αξιοποιούμε σε πολύ περιορισμένη έκταση. Αυτό, λοιπόν, που επείγει και επιβάλλεται είναι μέσα από την εκπαίδευση και μέσα από την παντοειδή ευαισθητοποίηση του κόσμου να οδηγήσουμε σε μια πιο προσεκτική, ευαίσθητη και επιλεκτική χρήση των μηχανισμών και των δυνατοτήτων που παρέχει η γλώσσα μας.[...]

Κείμενο 2

Κόρη ευπειθής

Το απόσπασμα από το διήγημα με αυτό τον τίτλο έχει αντληθεί από το βιβλίο της Αλεξάνδρας Παπαδοπούλου «Κόρη ευπειθής και άλλα διηγήματα», 1993, Αθήνα: Εκδ. Νεφέλη, σ.σ. 7-10.

Η κυρία Παρθενιάδου, επαινούσα την πρωτότοκόν της Αμαλίαν, λέγει αυτά σταυροκοπούμενη.

- Όχι να το καυχθώ, έδωκα στα παιδιά ανατροφή. Με σέβονται και έξω από τα λόγια μου δε βγαίνουνε. Θεοσεβούμενα, ποτές τους νηστεία δε χαλνούνε. Εκείνη η Αμαλία μου (όχι να το παينهθώ), όλοι την λένε κορώνα των κοριτσιών. Άλλη να ήτανε τον κυρ Ιορδάνη

άντρα της τον έπαιρνε; Ποτές δεν το 'κανε, μα η Αμαλία μου το χρυσό μου το κορίτσι τον πήρε, για να μην πη όχι σε μένα.

Καλά έκαμα και δεν τα 'μαθα πολλά γράμματα τα παιδιά μου, να πάρη ο νους τους αέρα και να θέλουνε να σηκώσουνε κεφάλι.

Τι έχει ο κυρ Ιορδάνης; νοικοκύρης άνθρωπος που έχει δέκα κλειδιά στην τσέπη του, από σπίτι και από μαγαζιά. Θα ζήση σαν βασίλισσα και ύστερα αυτός με τα βουνά ίσια ίσια δε θα ζήση, παίρνει έναν άντρα όπως τον θέλει. Πηγαίνω στο σπίτι της και την καμαρώνω· του πουλιού το γάλα της φέρνει, αυτοί οι Ανατολίτηδες αγαπούν τη γυναίκα. Ας έχει την ευχή του Χριστού και της Παναγίας, που μ' άκουσε και τον πήρε.

Αν έπαιρνε κανένα παληκαράκι και ζούσε άσχημη ζωή, καλά ήτανε; Αμ' αυτά κι αυτά κάμνουν οι κοπέλλες και κακοπέφτουνε ή γένουνται γεροντοκόριτσα.

Αυτά λέγει η κ. Παρθενιάδου μονολογούσα (και ενομηγύρει) χωρίς να πάρη αναπνοήν.

Η Αμαλία έγεινε κυρία Ιορδάνου και κατ' αρχάς την εμέθυσε ο πλούτος του γέροντος.

Έγεινε η κομψότερα γυνή του πολυθορύβου Πέραν, και αι ενδυμασΐαι της εκΐνουν την ζηλοτυπίαν όλων.

Δι' αυτό η κ. Παρθενιάδου έχαιρε τόσω πολύ δια την πρακτικήν ιδέαν και δια την επιτυχή εφαρμογήν της ιδέας ταύτης.

Καμμιά δεν ετόλμησε να αποκαλέση «θύμα» την Αμαλίαν, τα θύματα δεν φαίνονται τόσω αστραπηβόλα και τόσω ευτυχή.

ΘΕΜΑ Α

A1. Σε 50-60 λέξεις να αναπτύξεις τη θέση του συγγραφέα του **Κειμένου 1** για τον κίνδυνο της αγλωσσίας των νέων, τον οποίο επισημαίνουν αρκετοί σήμερα.

Μονάδες 15

Απάντηση:

Σύμφωνα με το συντάκτη του Κειμένου 1, η συζήτηση για το ζήτημα της αγλωσσίας των νέων είναι χρήσιμη, εφόσον δίνονται λύσεις και αντιμετωπίζεται ψύχραιμα. Η θέση του είναι πως παρατηρείται πρόβλημα ποιοτικό στη χρήση της Ελληνικής γλώσσας, που έρχεται σε αντίθεση με τις δυνατότητές της. Η αξιοποίηση των γλωσσικών δυνατοτήτων μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση του κόσμου ως προς τους γλωσσικούς μηχανισμούς.

ΘΕΜΑ Β

B1. Ο συγγραφέας στο κείμενο 1 επιλέγει να αναπτύξει μία παράγραφο με **ορισμό**. Να εντοπίσεις το σημείο που επιτυγχάνεται η ανάπτυξη με τον συγκεκριμένο τρόπο και να δικαιολογήσεις την επιλογή του.

Μονάδες 15

Απάντηση

Ο συγγραφέας στη θεματική περίοδο της τρίτης παραγράφου του κειμένου 1 επιλέγει να χρησιμοποιήσει ορισμό («Ποιότητα γλωσσική είναι η αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει μια ιδιαίτερα καλλιεργημένη γλώσσα»). Με τον ορισμό προσδιορίζει τον όρο «ποιότητα γλωσσική» με σκοπό να αποτρέψει τη σύγχυση του αναγνώστη, να απαντήσει τα ερωτήματα που έθεσε («Αλλά τι σημαίνει ποιότητα γλώσσας; Πώς εξασφαλίζεται;) και να καταστήσει σαφές το περιεχόμενο του όρου στον αναγνώστη, ώστε να συνεχίσει τη εξέταση του ζητήματος της αγλωσσίας των νέων.

B2. α) «Το πώς προφέρουμε τη γλώσσα, τι λεξιλόγιο χρησιμοποιούμε από πλευράς σημασιολογικής ευκρίνειας, ευστοχίας, ποικιλίας και υφολογικών αποχρώσεων, το πώς

αξιοποιούμε τις γραμματικές δομές»: Να εντοπίσεις το είδος σύνταξης του αποσπάσματος (μονάδες 2) και να το μετατρέψεις στο αντίθετο είδος (μονάδες 4).

Απάντηση:

Ο συγγραφέας επιλέγει να συντάξει τον λόγο του στο απόσπασμα με ενεργητική σύνταξη. Η μετατροπή στο αντίθετο είδος, δηλαδή παθητική σύνταξη, γίνεται ως εξής: «Το πώς προφέρεται η γλώσσα, τι λεξιλόγιο χρησιμοποιείται από πλευράς σημασιολογικής ευκρίνειας, ευστοχίας, ποικιλίας και υφολογικών αποχρώσεων, το πώς αξιοποιούνται οι γραμματικές δομές»:

β) Να εντοπίσεις τις συνδετικές λέξεις του κειμένου που δηλώνουν **αντίθεση, συμπέρασμα, προϋπόθεση, παράδειγμα** (μονάδες 4)

Μονάδες 10

Απάντηση:

Διαρθρωτικές λέξεις που δηλώνουν

Αντίθεση: **ωστόσο** (πρώτη παράγραφος)

Συμπέρασμα: **λοιπόν** (δεύτερη παράγραφος)

Προϋπόθεση: **αν** (τέταρτη παράγραφος)

Παράδειγμα: **όπως** (τρίτη παράγραφος)

B3 α) Να βρεις – επισημαίνοντας από ένα σχετικό χωρίο – δύο διαφορετικά ρηματικά πρόσωπα τα οποία χρησιμοποιούνται στο κείμενο 1 που εκφράζουν **α)** αντικειμενικότητα και αποστασιοποίηση του συγγραφέα (μονάδες 4) και **β)** συλλογικότητα και ένταξη συγγραφέα στο σύνολο (μονάδες 4).

Απάντηση:

Στο κείμενο εντοπίζονται δύο διαφορετικά ρηματικά πρόσωπα.

α) Για να εκφράσει ο συγγραφέας αντικειμενικότητα και αποστασιοποίηση χρησιμοποιεί γ' ρηματικό πρόσωπο. Ενδεικτικά σημεία του κειμένου: «Συχνά γίνεται λόγος για αγλωσσία», «αυτό που πάντοτε εξυπηρετεί και οδηγεί σε λύσεις είναι η ψύχραιμη αντιμετώπιση και προ πάντων η αλήθεια»

β) Για να εκφράσει συλλογικότητα και ένταξή του στο σύνολο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί α' πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο. Ενδεικτικά σημεία του κειμένου: «Απαντούμε», «Αν τώρα διερωτηθούμε πόσο αξιοποιούμε αυτές τις δυνατότητες...»

β) Να αντικαταστήσεις τις υπογραμμισμένες λέξεις των παρακάτω προτάσεων με συνώνυμες, χωρίς να αλλοιώνεται το νόημά τους. (μονάδες 7)

- i. αγώνας για τη διατήρηση (= **διαφύλαξη**) της ποιότητας της γλώσσας μας
- ii. συχνά γίνεται λόγος για αγλωσσία, για καταστροφή (= **αλλοίωση**) της γλώσσας
- iii. στον βαθμό που όλα αυτά δηλώνουν ενδιαφέρον και ανησυχία (= **προβληματισμός**) για τη γλώσσα
- iv. υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης (= **καλυτέρευσης**)
- v. πώς αξιοποιούμε (= **χρησιμοποιούμε**) τις γραμματικές δομές και τις συντακτικές λειτουργίες
- vi. είναι βέβαιο (= **σίγουρο**) ότι θα συμφωνήσουμε
- vii. χρήση των μηχανισμών και των δυνατοτήτων που παρέχει (= **προσφέρει**) η γλώσσα μας

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Γ

Γ1. Να ερμηνεύσεις σύμφωνα με το Κείμενο 2 τη στάση της μάνας απέναντι στον γάμο της κόρης της. Συμφωνείς ή διαφωνείς με αυτή; Η απάντησή σου να εκτείνεται σε 100 – 150 λέξεις.

Μονάδες 15

Απάντηση:

Στάση της μάνας απέναντι στον γάμο της κόρης:

- *υπηρετεί το κοινωνικό στερεότυπο, καθώς θεωρεί ότι ο γάμος της κόρης είναι δική της απόφαση (μα η Αμαλία μου το χρυσό μου το κορίτσι τον πήρε, θα ζήσει σαν βασίλισσα...)*
- *επαινεί με δουλικότητα την ηθική ποιότητά της (Όχι να το καυχηθώ, έδωκα στα παιδιά ανατροφή. Με σέβονται και έξω από τα λόγια μου δε βγαίνουνε. Θεοσεβούμενα, ποτέ τους νηστεία δε χαλνούνε)*
- *εξαίρει την υποταγή στη θέλησή της (...για να μην πη όχι σε μένα.)*
- *είναι συντηρητική, οπισθοδρομική και έχει αναχρονιστικές αντιλήψεις για την αξία της μόρφωσης (Καλά έκαμα και δεν τα μάθα πολλά γράμματα τα παιδιά μου, να πάρη ο νους τους αέρα και να θέλουνε να σηκώσουνε κεφάλι)*
- *είναι πονηρή, μνησικάκη, αλαζονική και εγωπαθής (Αν έπαιρνε κανένα παληκαράκι και ζούσε άσχημη ζωή, καλά ήτανε; Αμ' αυτά κι αυτά κάμνουν οι κοπέλλες και κακοπέφτουνε ή γένουνται γεροντοκόριτσα, αι ενδυμασάι της εκίνουν την ζηλοτυπίαν όλων.) κ.ά.*

Οι μαθητές/-τριες μπορούν να τοποθετηθούν για τη θέση της γυναίκας στις μέρες μας, καθώς έχει απαλλαγεί από κοινωνικά στερεότυπα, διεκδικεί τα δικαιώματα στη μόρφωση και στην εργασία, στηρίζει τις προσωπικές της επιλογές κ.ά.

ΘΕΜΑ Δ

Δ1. «Ποια, λοιπόν, είναι η αλήθεια για τη σημερινή κατάσταση της γλώσσας μας; Η αλήθεια είναι ότι υπάρχει πρόβλημα ποιότητας γλώσσας: η ποιότητα της γλώσσας που χρησιμοποιούμε στην προφορική και γραπτή επικοινωνία μας δεν είναι η επιθυμητή.». Με αφορμή τη δήλωση του συγγραφέα του κειμένου 1 να παρουσιάσεις σε ένα άρθρο περίπου 350 λέξεων που θα δημοσιευτεί στη σχολική εφημερίδα:

- α) τα σημαντικότερα αίτια που οδηγούν τη γλώσσα μας σε μαρασμό και κακοποίηση
και β) να προτείνεις τρόπους που μπορεί το σχολείο να βελτιώσει τον τρόπο έκφρασης των νέων.

Μονάδες 30

Ενδεικτικές ιδέες

Α' ζητούμενο: *αίτια που οδηγούν τη γλώσσα μας σε μαρασμό και κακοποίηση*

1) - Στο πλαίσιο της εκπαίδευσης η μελέτη της νέας ελληνικής γλώσσας δεν έχει την κεντρική θέση που θα έπρεπε, καθώς δίνεται εμφανώς μεγαλύτερη βαρύτητα στην αρχαία ελληνική με αποτέλεσμα οι μαθητές να μην εξοικειώνονται στον αναγκαίο βαθμό με τη μορφολογία και το συντακτικό της νέας ελληνικής. Ενώ, ακόμη και η προσδοκία βαθύτερης γνωριμίας με την νεοελληνική μέσω της αρχαίας ελληνικής δεν βρίσκει την πλήρωσή της, αφού ελάχιστοι νέοι κατορθώνουν να κατανοήσουν επαρκώς την επαφή των δύο γλωσσικών μορφών.

- Η κυριαρχία της αγγλικής γλώσσας σε ποικίλους τομείς της σύγχρονης πραγματικότητας (υπολογιστές, διαδίκτυο, μουσική, κινηματογράφος) που σχετίζονται με την καθημερινότητα των νέων, επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τη γλωσσική τους έκφραση.

- Οι νέοι κυρίως επηρεάζονται από την τηλεοπτική γλώσσα, όπως αυτή χρησιμοποιείται στα διαφημιστικά μηνύματα, αλλά και σε εκπομπές νεανικού περιεχομένου. Πρόκειται για μια γλώσσα ατελή, όπου κυριαρχούν τα λογοπαίγνια, η ανάμειξη ξένων γλωσσικών όρων, οι ελλιπείς διατυπώσεις, τα συντακτικά λάθη, η συνθηματολογία, αλλά και η χρήση περιορισμένου λεξιλογίου.

- Προφανής είναι, φυσικά, κι η επίπτωση που έχει η μείωση της επαφής των νέων με τη λογοτεχνία και το βιβλίο γενικότερα. Υπό την τυραννία της τηλεοπτικής οθόνης οι νέοι απομακρύνονται ολοένα και περισσότερο από την ανάγνωση, γεγονός, μάλιστα, που βαρύνει τόσο τους γονείς όσο και το σχολείο, αφού δεν επιτυγχάνεται η μετάδοση στα παιδιά της απαραίτητης αγάπης για τη μελέτη και την ανάγνωση.

- Οι νέοι, άλλωστε, παρασύρονται από το γενικότερο χρησιμοθηρικό πνεύμα της εποχής που έχει προ πολλού απορρίψει την ενασχόληση με το βιβλίο ως οικονομικά ανώφελη, αφού δεν οδηγεί στη διασφάλιση κάποιας επικερδούς επαγγελματικής ενασχόλησης. Ενώ, η συνεχής επιδίωξη της άμεσης ανταμοιβής και της ευδαιμονίας, που κατατρέχει την εποχή μας, δεν έχει κανένα ενδιαφέρον για την επαφή με τη μελέτη και την ανάγνωση, αφού τα πνευματικά τους οφέλη είναι μακροπρόθεσμα και δεν πληρούν την αξίωση της άμεσης ικανοποίησης και εξαργύρωσης.

- Ιδιαίτερως επιζήμια κρίνεται κι η επικοινωνία των νέων μέσω των δικτύων κοινωνικής δικτύωσης, όπου για λόγους συντομίας η γλώσσα αποκτά μια συντομογραφική ελλειπτική απόδοση, με τη χρήση συχνά λατινοελληνικού αλφαβήτου, που ενέχει τις δικές του ολέθριες συνέπειες στην ορθογραφία των λέξεων.

Β' ζητούμενο: *τρόποι που μπορεί το σχολείο να βελτιώσει τον τρόπο έκφρασης των νέων*

Η διαφύλαξη και η σωστή εκμάθηση της γλώσσας θα πρέπει να συνιστά βασική επιδίωξη του σχολείου, ήδη από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ώστε οι νέοι που ολοκληρώνουν, τουλάχιστον, την υποχρεωτική εκπαίδευση να έχουν διασφαλίσει μια στερεή και ορθή γνώση του γλωσσικού κώδικα. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό θα χρειαστεί να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας, έστω κι αν αυτό απαιτεί μια νέα προσέγγιση στην οργάνωση της σχολικής ύλης. Συνάμα, το σχολείο οφείλει να προωθήσει και να εκκολάψει στον νέο την αγάπη για τις βιβλιοθήκες των σχολείων όσο και τις δυνατότητες του διαδικτύου, για να προωθήσει την ανάγνωση λογοτεχνικών βιβλίων. Η επαφή των νέων με την πεζογραφία και την ποίηση μπορεί να ενισχυθεί σημαντικά, αν με την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, το πολύτιμο πνευματικό αυτό υλικό παρουσιαστεί στους νέους με πιο ελκυστικό τρόπο.